

Історичні науки

УДК 94(560)

Чепель Роман Віталійович

студент

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Chepel Roman

Student of the

Taras Shevchenko National University of Kyiv

**ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКТОР ПОВЕРНЕННЯ КРИМУ ДО СКЛАДУ
УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ РОЗГОРТАННЯ ВІЙНИ ТА
ДЕПОРТАЦІЇ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ НА РОЗВИТОК
ЕКОНОМІКИ ТА АГРАРНОГО СЕКТОРУ В КРИМУ
ECONOMIC FACTOR OF TURNING CRIMEA TO THE WAREHOUSE
OF UKRAINE: ANALYSIS OF THE IMPACT OF WAR AND
DEPORTATION OF THE POPULATION ON THE DEVELOPMENT OF
THE ECONOMY AND THE AGRICULTURAL SECTOR IN CRIMEA**

Анотація. Досліджено економічний фактор повернення Криму до складу України з фокусом на аналіз впливу розгортання війни та депортації місцевого населення на розвиток економіки та аграрного сектору в Криму.

Ключові слова: *Крим, українці, татари, реформи, економіка.*

Summary. *The economic factor of the return of Crimea to Ukraine was studied with a focus on the analysis of the impact of the outbreak of war and the deportation of the local population on the development of the economy and the agricultural sector in Crimea.*

Key words: *Crimea, Ukrainians, Tatars, reforms, economy.*

Постановка проблеми. Розуміння економічних наслідків військового конфлікту та депортації місцевого населення є ключовим для формування стратегій відновлення та розвитку Криму після його повернення до складу України.

Метою дослідження є з'ясування економічного впливу розгортання війни та депортації місцевого населення на розвиток економіки та аграрного сектору в Криму з метою визначення факторів, які впливають на економічну стійкість та прогнозовані перспективи відновлення регіону.

Крим було передано з РРФСР до складу УРСР. Цей акт став однією з найбільших територіальних змін в історії СРСР– 5 лютого 1954 р. Офіційна позиція - "враховуючи спільність економіки, територіальну близькість і тісні господарські та культурні зв'язки між Кримською областю й Українською РСР, Президія Верховної Ради Союзу Радянських Соціалістичних Республік постановляє: передати Кримську область зі складу РРФСР до складу Української РСР [1].

Існують різні версії того, чому саме було здійснено перехід Криму під владу України, проте передача Криму Україні в 1954 році пов'язана з економічними обставинами. Крим був занедбаним та спустошеним регіоном після Другої світової війни, і відновлення його економіки було дорогим та складним завданням [2].

У зв'язку з цим, передача Криму Україні могла бути спрямована на зміцнення економічного потенціалу та розвитку регіону. Щодо офіційної статистики, за час війни населення в Криму зменшилося вдвічі і до травня 1944 року становило 780 тисяч осіб, а після депортації кримських татар тут лишилося близько 500 тисяч.

Після звільнення Криму від нацистських окупантів, сільське господарство, яке було занедбане під час війни, стало відчувати величезні збитки. Опричники Сталіна приурочили виселення кримських татар до самого початку весняних робіт, коли потрібно було закладати основу

майбутнього врожаю. У більшості кримських сіл влітку не було достатньо людей, які змогли б зібрати мізерний урожай. Порожні татарські селища та садиби були безлюдними, понищеними та пограбованими, а вулицями блукали лише зголоднілі коти та собаки.

Перша хвиля переселенців до Криму з глибинних областей Росії не призвела до очікуваних результатів. Люди з лісистої Росії з важкістю адаптувалися до степової місцевості. Російські переселенці побачили в Криму вперше у своєму житті такі культури, як сади, виноград, ефірони, тютюн, технічні культури та кукурудзу.

До війни степовий Крим спеціалізувався на вирощуванні високоякісних сортів цінних пшениць. Площа озимої пшениці в Криму в 1940 році складала 447,5 тис. га, а в 1950-му зменшилася майже вдвічі (257,5 тис. га). Значно скоротилися площі і технічних культур (72,9 тис. га в 1940 році і 53,6 тис. га в 1950 році).

За кількістю поголів'я великої рогатої худоби у всіх категоріях господарств в Криму на початку 50-х років спостерігалось різке відставання від довоєнних показників. Якщо в 1940 році поголів'я великої рогатої худоби сягало 244,8 тисячі голів, то в 1950 році воно зменшилось до 215,9 тисячі голів [3].

Аналізуючи ці дані, можна зробити висновок про те, що війна мала серйозний вплив на економіку та демографію Криму. Зменшення кількості населення вдвічі можна вважати катастрофічним. Депортація кримських татар, які становили значну частину населення, спричинила значне зменшення чисельності жителів регіону.

Ще одним впливовим економічним фактором лишається використання Дніпра. Будівництво каналу, який би забезпечував водою Крим, розглядалося серйозно ще в 1930-ті роки, коли Йосип Сталін висловив свою державну політику.

В середині ХХ століття РРФСР не мала можливості самостійно побудувати Північно-Кримський канал, який дозволив би забезпечити водою степові землі Криму. Тому було прийнято рішення звернутися до Головного Управління «Укрводбуд» Міністерства бавовництва СРСР. Будівництво каналу було здійснене в 1930-ті роки за участю багатьох тисяч працівників і прийняло значний вклад у розвиток економіки Криму [4].

Північно-Кримський канал, став важливим чинником у розвитку економіки Криму, забезпечивши водою степові землі. Це дозволило збільшити обсяги виробництва і підвищити рентабельність сільського господарства, що в свою чергу дало поштовх для подальшого розвитку інфраструктури та повернення інвестицій в регіон, без допомоги України цього зробити було неможливо.

За перші 10 років перебування Криму у складі Української РСР, було зазначено значне зростання валової продукції промисловості області, що збільшилася в 3,4 рази. Капіталовкладення в народне господарство також зросли майже в 3 рази протягом цього періоду. У сільському господарстві було зафіксовано збільшення виробництва молока більш ніж в 2 рази, винограду - в 14 разів, площі під садами розширилися в 3 рази, а під виноградниками - в 9 разів. Валове виробництво м'яса склало 160% від показників 1953 року. Також помітно розширювався український переселенський рух до Криму.

Ці дані свідчать про активну роботу України на розвиток кримської економіки та про сприяння працьовитості і знанням трудящих України. Переселенські потоки з України до Криму зростали з часом, і це підкреслює роль України в піднесенні економіки півострова [5].

На протязі 40 років перебування Криму у складі України, народногосподарський комплекс Криму став тісно пов'язаним з Україною. Це свідчить про налагоджені економічні зв'язки та політичний розвиток Криму в рамках правового поля України. Такі досягнення створювали

основу для подальшого розвитку Криму в пострадянський період, коли була створена Автономна Республіка Крим.

Отже, не існує жодного документа, який би підтверджував вирішальну роль Хрущова у кримському питанні 1954 року, а тим більше намагання зробити якусь послугу Україні. Все це бруральні шовіністичні вигадки [6].

Слід пам'ятати, що історична інтерпретація подій може залежати від доступних джерел і різних поглядів дослідників. Повне розуміння ролі Хрущова у передачі Криму потребує подальшого дослідження та аналізу різних джерел та контексту.

З аналізу впливу розгортання війни та депортації на розвиток економіки та аграрного сектору в Криму можна зробити висновок, що економічний фактор був одним з основних чинників повернення Криму до складу України.

Сільське господарство та аграрний сектор Криму були занедбані війною та депортацією кримських татар, що призвело до величезних збитків і незадовільного стану економіки регіону. Переселенці з глибинних областей Росії також мали проблеми з адаптацією до кримських умов, що затримувало розвиток сільського господарства та аграрного сектору.

Отже, Крим виявився важливим регіоном для УРСР, оскільки його розвиток мав велике значення для української економіки. Україна активно допомагала у розвитку Криму, зокрема шляхом інвестицій та переселенського руху. У цей період Радянський Союз, включаючи Російську Федерацію, не був в змозі забезпечити самостійний економічний розвиток Криму без підтримки України.

Література

1. Аширова З. Крим. Канал життя // Укрінформ. 2 січня 2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/2375316-krim-kanal-zitta.html>
2. Історія України : Хрестоматія / Упоряд. В.М. Литвин. К. : Наук, думка, 2013. 822 с.
3. Вольвач П. Як Україна відбудувала Крим після війни і депортації // Історична правда. 2014. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/4d61ab91438ae/>
4. Вольвач П. Чи став би Крим "Орденем на грудях планети". URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=1729>
5. Фіалко Н.І. Коли брати стають ворогами... : повість-есеї. Тернопіль : Богдан, 2020. 368 с.
6. Велігодський В.М. Суспільно-політичний розвиток. Крим, 2004.